

DISPUTATIO SEXTA.

DE APPETITU.

Absolutis iis, quæ ad cognitionem pertinent, gradus faciendus est ad appetitum appetitionemque. Et appetitus quidem, ut non semel in hoc opere dixi, multiplex est; in homine autem existere non solum sensitivum, qui etiam brutis inest (1), sed etiam rationalem seu voluntatem, ostendimus in præcedenti volumine (2). Reliquum ergo est, ut naturam et proprietates hujus præstantissimæ facultatis pro summo rei momento accuratissime perpendamus.

CAPUT I

DE APPETITU GENERATIM

ET DE APPETITU SENSITIVO.

1. Appetitus generatim importat inclinationem vel pro-
pensionem rei in bonum vel sibi conveniens, *appetere enim* Quid appetitus generatim.
nihil aliud est, quam aliquid petere, quasi tendere in aliquid ad ipsum ordinatum (3); unde complementum quoddam est vitalium functionum, quas recentiores vocant relationis (4), per appetitum enim ferimur ad realem unionem et possessionem bonorum, quæ per cognitionem in imagine intentionali possidemus. Ut vero cuncta ad appetitum pertinentia melius declarentur, primo ejus notio aperienda est, deinceps objectum et causæ actus appetitionis declaranda seorsim erunt.

(1) Vide *Psycholog.* vol. 1, num. 210, 211, pag. 918, 919.

(2) *Psycholog.* vol. 2°, num. 21, pag. 109 seqq.

(3) S. Thom., *de verit.* quest. 22, art. 1.

(4) Vide *Psycholog.* vol. 2um, num. 40, pag. 172.

ARTICULUS I.

Notio appetitus exponitur.

Appetitus duplex distingui solet in scholis, innatus vel naturalis et elicitus, qui mox dispescitur in sensitivum et rationalem (1). Appetitus innati aut naturalis nomine non venit facultas vel actus aliquis a re ipsa, cui tribuitur, distinctus, sed tantum ingenta quædam rei propensio vel connaturalitas cum forma seu termino sibi convenienti, nempe bono. Unde etiam non est proprie appetitus, sed solum metaphorice; siquidem in se non aliud importat, quam proportionem, tendentiam vel exigentiam cuiuslibet rei respectu formæ, actus perfectionisve sibi naturaliter debitæ aut convenientis: quo pacto ignis v. g. appetit comburere, accidens inhærere, etc. Hic appetitus nullam præviã importat cognitionem boni, quod appeti dicitur, ideoque æque convenit rebus cognitione carentibus; et improprie duntaxat nomen sortitus est, ex eo desumpta metaphora, quod *uniquæque res* (sive cognoscitiva sive non cognoscitiva) *habet connaturalitatem ad id, quod est sibi conveniens secundum suam naturam* (2), quare concipitur a nobis quasi tendens ad illud, ac simili modo se habere respectu illius, sicut se habent entia cognitione prædita, cum bonum sibi conveniens per actum cognitionis propositum appetunt (3). Definiri ergo appetitus innatus potest ex S. Thoma *inclinatio consequens formam naturalem* (4), nempe naturam rei, non præviã cognitionem vel boni propositionem. Quod si contendas nomen appetitus ne improprie quidem applicari posse rebus cognitione carentibus, sicut nomen ipsum cognitionis nullatenus

Appetitus
innatus vel
naturalis quid;

non requirit
præviã
cognitionem;

quo pacto
definiri queat.

(1) Vide S. Thom. 1 p. quæst. 19, art. 1; quæst. 39, art. 1; quæst. 78, art. 1; *de malo*, quæst. 6, art. unic.; *de verit.* quæst. 22, art. 1; quæst. 23, art. 1; quæst. 25, art. 1; 1.ª dist. 45, quæst. 1, art. 1; *Contr. Gent.* lib. 2, cap. 47; opusc. *de potent. anim.*, cap. 5. Vide etiam Suarez, *Metaphys.* disp. 1, sect. 6, num. 3; *de anim.* lib. 5, cap. 1; et alios AA. passim.

(2) S. Thom. 1, 2. quæst. 26, art. 1 ad 3.um

(3) Vide S. Thom. 1 p. quæst. 19, art. 1.

(4) S. Thom. *de malo*, quæst. 9, art. unic.

tribuitur etiam per metaphoram rebus insensibilibus; rationem disparitatis assignat S. Thomas ex diversa ratione veri ac boni, et cognitionis atque appetitus: quia nempe cognitio importat intentionalem et quodammodo immaterialem assimilationem cognoscentis ad cognitum, unde cum entia pure non materialia non sint capacia ejusmodi assimilationis, quæ semper immaterialitatem aliquam vindicat (1), non possunt dici cognoscere etiam per metaphoram. At inclinatio vel propensio in bonum, quam appetitus implicat, re ipsa consistit in ordinatione, qua una res fertur in aliam, vel postulat conjungi cum forma sibi convenienti. Plane autem constat ejusmodi ordinationem bifariam accidere posse: vel ex eo quod subjectum appetens cognoscendo formam, illam sibi convenienter, seipsum promoveat ad illius associationem, prout accidit in entibus cognoscitivis; vel etiam ex eo quod ipse auctor naturæ impresserit rebus peculiare inclinationes, tales videlicet dando illis essentias et indoles, quæ secundum consentaneum sibi statum debeant esse cum hac vel illa forma, hoc vel illo termino, hac vel illa operatione, hoc vel illo modo essendi. Quare duo hi modi ordinationis vel inclinationis ad bonum, quamvis toto cælo diversi, habent analogiam quandam, propter quam eodem vocabulo *appetitus* designari queant (2). Cæterum appetitus hic innatus proprie non includit solum non repugnantiam vel meram compossibilitatem rei cum aliqua forma, quam accipere utcumque possit, sed requirit positivam quandam connaturalitatem et exigentiam illius, quia videlicet illa est consentanea ejus perfectio; quamvis fateor posse in hujusmodi connaturalitate varios concipi gradus. Atque hæc est ratio, cur ex Theologorum doctrina nulla potentia vel forma naturalis habeat proprie appetitum innatum ullius doni supernaturalis, quantumvis hoc possit esse præstantissimum illius ornamentum, ut est v. g. gratia sanctificans vel visio Dei respectu angeli vel animæ rationalis: quia nimirum omne donum supernaturale est præter debitum et exigentiam naturæ.

Cur cognitio
per metaphoram
quidem
entibus insensibi-
libus
tribui possit,
non possit
autem appetitus.

Appetitus
innatus impor-
tat exigentiam
quandam natu-
ralem.

Cur nulla poten-
tia vel forma
naturalis habeat
innatum
appetitum doni
supernaturalis.

(1) Vide *Psycholog.* vol. 2.um, num. 86, pag. 318.

(2) Vide S. Thom. 3.^a dist. 27, quæst. 1, art. 4, ad 13.um; *de verit.* quæst. 22, art. 1 corp. et ad 1.um et 2.um

Quid appetitus
elicitus:

Appetitus elicitus est inclinatio in bonum præcognitum ab appetente, vel secundum S. Thomam est *inclinatio consequens formam apprehensam* (1). Et quoniam bonum, quod appetendum est, duplici genere cognitionis proponi potest, sensitivo et intellectuali vel rationali, appetitus quoque elicitus duplex distingui solet, sensitivus et rationalis seu voluntas: *Omne quod habet virtutem cognoscitivam, potest iudicare conveniens et repugnans; et quod apprehenditur ut conveniens, oportet esse voluntum vel appetitum. Et ideo in nobis secundum duplicem cognitionem sensus et intellectus est duplex appetitiva: una quæ sequitur apprehensionem intellectus, quæ voluntas dicitur; alia quæ sequitur apprehensionem sensus, quæ dividitur in irascibilem et concupiscibilem* (2).

Discrimina
inter appetitum
innatum et
elicitum;
primam.

Cur innatus
appetitus
concedis rebus
inanimatis.

Ex quo illico vides multiplex discrimen inter appetitum naturalem vel innatum et elicitum. Nam innatus a) inest cunctis rebus, elicitus vero solis entibus cognoscitivis (3); præterea ille invariabilis est utpote a natura procedens, alter vero variabilis. Ratio vero, cur appetitus innatus cunctis rebus inesse debeat, est, quia Deus res omnes creavit non in possessione totius perfectionis, quam habere queunt ex natura sua, sed imperfectas et perficiendas ex adæptione formarum vel finium sibi convenientium per successivum activitatis exercitium, quemadmodum ipsa inductione atque experientia innotescit. Sicut ergo Deus entibus cognoscitivis virtutem appetitivam indidit, qua perfectionem sibi cognitione propositam amarent, et consequenter assequi niterentur; ita rebus cognitione destitutis vires ac tendentias naturales vel ordinationem ingenitam impressit, quæ erga bona sua non quasi indifferenter se haberent, sed eadem sibi donari exigerent. Et hoc pacto duplex distingui posset appetitus innati in rebus, alter passivus et receptivus perfectionum, quæ sibi desunt ad naturæ complementum; alter activus et effectivus, proprius virtutum virumve, quæ quantum est de se, agere nituntur. Hinc etiam fit, ut pro

Innato
appetitus per
metaphoram
tribuitur amor,
gaudium, etc.

(1) S. Thom. *de malo* quest. 6, art. unic.

(2) S. Thom. 1.^a dist. 45, quest. 1, art. 1. Cfr. 1 p. quest. 80, art. 2 *de verit.* quest. 22, art. 4.

(3) Cfr. S. Thom. 1 p. quest. 19, art. 1; quest. 59, art. 1; quest. 60, art. 1; *de verit.* quest. 23, art. 1.

conditione et adjunctis objecti considerari soleant in appetitu naturali amor, gaudium, desiderium, fuga vel odium, utique per metaphoram vel analogiam cum appetitu elicitu (1). Quia appetitus quoque naturalis censetur amare formam sibi convenientem, et odisse contrariam, per quam ei violentia quædam fit, sicut etiam cum privatur forma vel actione sibi propria et connaturali. Et consequenter censetur gaudere, cum actu possidet formam debitam, et desiderare illam, cum non habet, ac tristari, et horrere de contraria. β) Differunt secundo, quia appetitus elicitus, si summatur pro potentia, consistit in facultate realiter distincta (2), si vero summatur pro actu, importat actum re distinctum non solum a substantia subjecti appetentis, sed etiam ab ipsa potentia appetitiva; innatus autem utrolibet sensu accipiatur, re non distinguitur a sui subjecti substantia. Prout enim superius dicebam, innatus appetitus reapse non est nisi nativa quædam ordinatio ad bonum sibi conveniens; at nihil vetat, quominus res vel forma quælibet per seipsam, nulla re superaddita, tendat, et ordinetur ad suum bonum. γ) Appetitus prævia cognitione appetentis dirigitur, innatus vero nullam ipsius appetentis cognitionem subaudit, sed solum sapientiam Dei, naturæ Auctoris, qui res omnes pro cuiusque essentia ad suos fines bonaque consentanea ordinat, imprimendo naturales inclinationes (3). δ) Denique appetitus elicitus potest esse inordinatus, et ad superflua et inutilia ferri, si nempe huiusmodi objecta cognitio proponat appetenda; sed innatus appetitus, utpote naturam ipsam consequens, atque adeo ab ipso Deo inditus, semper ordinatus est, nec potest ferri nisi ad necessaria, vel certe utilia. «Unde Aristoteles appetitui innato prudentiam attribuit» (4).

Actus appetitus elicitu, ut postea declarabitur, in duplici ordine sunt; alii versantur circa bonum, alii circa malum. Et in utroque ordine plures species distinguuntur, quarum præcipuæ sunt: circa bonum amor, desiderium, gaudium; et circa malum, odium, timor, tristitia.

Alterum
discrimen.

tertium,

quartum,

(1) Vide S. Thom. *de verit.* quest. 25, art. 2, ad 8.um

(2) Vide *Psycholog.* vol. 1.um num. 40, pag. 166 seqq.

(3) Cfr. *Cosmolog.* num. 101, pag. 362 seqq.

(4) Lössada, *Physic.* tract. 1, disp. 3, cap. 1. num. 8.

In quo
convenient
appetitus
et cognitio,

2. Quæ cum ita sint, nullo negotio intelligitur, in quo convenient, et in quo discriminentur cognitio et appetitio. Conveniunt in eo, quod utraque est actio immanens et obiectiva, et in eo quod per utramque objectum soleat dici esse quodammodo intra animam. Etenim non minus res, quas appetimus, et amamus, habemus in animo vel in corde, ut vulgo dicitur, quam res, quas cognoscimus, in intellectu.

et in quo
discriminantur.

Sed discriminantur in multis: α) quia cognitio habet rationem similitudinis intentionalis, appetitio autem inclinationis et ponderis versus rem, quæ appetitur (1). β) Cognitio tendit ad acquirendam similitudinem rei, in qua sita est notitia, ideoque ad possidendam rem intentionaliter duntaxat vel secundum imaginem; appetitio vero tendit ad possidendum rem secundum suum esse reale (2). Unde cognitio operatur unionem intentionalem cum objecto, nec per se ulterius tendit; appetitio vero non solum habet unionem intentionalem, sed etiam querit unionem realem. Atque ita equidem intelligo id, quod docet non semel S. Thomas: *Terminus appetitus, quod est bonum, est in re appetibili; sed terminus cognitionis, quod est verum, est in ipso intellectu* (3). Non enim ea est mens Angelici, ut cognitio non terminetur ad res ipsas, prout in se sunt, representandas; sed tantum ut sistat in acquirenda similitudine intentionali objecti, quin ulterius per se excurrat ad assequendam subjecto suo realem illius possessionem. Hinc sæpe fit, ut quod per cognitionem querimus sollicite habere intentionaliter secundum similitudinem, cognoscendo nempe illud; per appetitionem non solum non queramus, sed vehementer aversemur. Cæterum quando appetitus bonum aliquod prosequitur, hic est ordo et processus actuum, qui interveniunt: primo, per cognitionem objectum possidemus in imagine; deinde videntes illud esse

(1) Vide S. Thom. 1 p. quest. 16, art. 1; quest. 27, art. 4; quest. 78, art. 1 corp. et ad 3.um; Auctor opus. *de intellectu et intelligibili* post med.

(2) Cfr. S. Thom. 1 p. quest. 59, art. 2; *de verit.* quest. 23, art. 1.

(3) S. Thom. 1 p. quest. 16, art. 1. Cfr. 1 p. quest. 82, art. 3; *de verit.* quest. 1, art. 2; quest. 4, art. 2; ad 7.um; 1.º dist. 27, quest. 1, art. 4.

nobis conveniens, per appetitum ferimur in illud secundum esse reale. Sic canis videns carnem, non contentus illam considerare duntaxat intentionaliter per notitiam, appetit illam, et apprehendendo devorat. *Et inde est, quod Philosophus* (in 3.º de anima text. 54 et seqq.) *ponit circulum quendam in actibus animæ, secundum scilicet quod res, quæ est extra animam, movet intellectum, et res intellecta* (videlicet cum cognoscitur ut conveniens) *movet appetitum, et appetitus tunc ducit ad hoc, quod perveniat ad rem, a qua motus incepit* (1). Quia, ut Auctor libelli *de intellectu et intelligibili loquitur, intelligere nostrum est secundum motum a rebus ad animam* (quia videlicet a rebus tandem procedit species intelligibilis, per quam fit intellectio, prout in precedenti volumine declaratum manet), *velle autem secundum motum ab anima ab res* (2). γ) Hinc vero et illud consequitur discrimen, quod cognitio per se semper importat perfectionem, quia notitia rei seu possessio intentionalis semper subjectum suum perficit; at vero appetitio non perficit subjectum appetens, nisi cum forma, quæ appetitur, reapse convenit eidem (3). δ) Ex quo ulterius efficitur, quod inter facultates cognoscitivas nequeat esse pugna, possit autem esse inter appetitivas circa unum idemque objectum. Et ratio est, quia cum appetitus tendat ad rem secundum suum esse reale obtinendam, et fieri bene possit, ut unius ejusdemque possessio formæ conveniat uni facultati, alteri vero non, erit uni bona et alteri mala, et sic poterit ab una appeti, quod altera aversatur. Hinc *caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem, hæc enim sibi invicem adversantur* (4); quia videlicet sensibilia quædam, quæ bona sunt carni animal, non sunt bona rationali animæ. E contrario cognitio cujuslibet facultatis importat similitudinem intentionalem objecti; una autem similitudo nequit opponi vel contraria esse alteri similitudini ejusdem

Cur inter
facultates
appetitivas,
sicut atque
inter cognoscitiv-
tas, pugna
esse queat.

(1) S. Thom. *de verit.* quest. 1, art. 2. Cfr. opus. *de intellectu et intelligibili*, paulo post init. et post med.

(2) Paulo post init.

(3) Cfr. *Ontolog.* núm. 132, pag. 432, ubi hæc magis evolvuntur.

(4) *Galat.* cap. 5, vers. 17. Hanc tamen distinctionem et pugnam appetituum in nobis negat reapse existere Cartesius, *Les passions de l'âme*, 1.ère partic. art. 47.

objecti, ab altera potentia elicite. Poterit quidem altera esse perfectior altera; sed ut esset opposita, deberet altera esse conformis, altera difformis, neutra vero esse potest difformis, secundum quod est similitudo. ^ε Ex quibus tandem apparet, cur placeat nobis magis amari ab aliis, quam solum cognosci; quia nimirum per cognitionem solum intenditur similitudo rei, per amorem autem res ipsa in se queritur. Unde majus argumentum aestimationis nostræ est in eo, quod amemur, quam in eo quod cognoscatur. Et ideo etiam nihil magis accendit amorem, quam amor.

Cur amari ab aliis, quam solum cognosci malamus.

ARTICULUS II.

Objectum generatim appetitus eliciti.

3. Objectum appetitus eliciti dicitur esse bonum prævie apprehensum seu per cognitionem propositum. Verum ut accuratius loquamur, ex communi Philosophorum consensu duplex actus distinguendus est in appetitu, alter prosecutionis, alter aversionis. Actus prosecutionis est præcipuus ac primarius, vi cuius appetitus positive tendit, vel accedit versus objectum, appetendo vel amando illud, unde etiam ex hoc actu genere nomen sortita est hæc potentia; actus autem aversionis est secundarius, qui negative se habet respectu objecti, refugiendo vel aversando illud. Actus ergo prosecutionis habent pro objecto bonum, actus vero fugæ vel odii malum, et utrique necessarii sunt, quandoquidem potentia, que tendit in bonum et conveniens, nequit se indifferenter habere respectu mali, quod opponitur bono, sed debet consequenter vitare illud, ac refugiere. Quapropter quando bonum dicitur esse adæquatam objectum appetitus, sermo est de actu prosecutivo. Si quis autem ratione habita duplicis hujus actus omnino contenderet objectum adæquatam esse bonum et malum, posset esse lis de verbo.

Duplex actuum genus distinguendum in appetitu, prosecutionis et aversionis.

4. PROPOSITIO 1.^a Objectum appetitus eliciti adæquatam est bonum prout tale cognitum, ita ut malum, qua tale, nequeat appeti, sed refugi.

Objectum appetitus eliciti est bonum

Et ratio est, quia perperam constituta esset profecto natura illa, que non suam perfectionem, sed suam perniciem

ac detrimentum quereretur. Atqui sicut bonum est perfectio subjecti, utpote quod convenientiam ejus importat, ita e converso malum est imperfectio ac detrimentum illius. Ergo impossibile est, ut appetitus malum qua tale appetat. Et confirmatur ex analogia cum appetitu innato. Sicut enim repugnat Deum imprimere rebus naturalem tendentiam et ordinem ad malum, ita repugnat talem dedisse cognoscitivis entibus potentiam, que se ordinet, vel promoveat ad id, quod sibi malum et inconveniens cognoscunt. Unde profluxit illud effatum ex S. Dionysio (1): *Nemo intendens ad malum operatur*. Voluntas ergo appetere nequit nisi bonum, vel aliquid in quo reluceat ratio aliqua boni sive honesti, sive jucundi ac delectabilis, sive utilis. Verum hæc alibi fusius probata reliquimus (2).

apprehensum, ita ut malum, qua tale, nequeat appeti, sed refugi.

Ideo autem dicitur appetitum elicitem non posse tendere prosecutive in malum qua tale vel formaliter, nimirum cognitum ut malum, quia nihil repugnat appeti id, quod, quamvis in se malum est, bonum tamen per errorem judicatur; neque id præposteram naturam appetitus demonstrat, sed tantum limitatam ac fallibilem potentiam cognoscitivæ virtutem.

Porro eliciti appetitus objectum dicitur esse non bonum, quod tale reapse in se sit, sed bonum per cognitionem propositum; primo quia in hoc præcise distinguitur appetitus elicitus ab innato, quod cognitionem consequatur: et præterea quia experientia ipsa quisque novit, nihil se appetere actu distincto, nisi quod bonum et conveniens sibi videtur. Unde promanavit proloquium illud: *Ignoti nulla cupido, vel: Nihil volitum, quin præcognitum*. Accedit, quod non intelligitur, quo pacto appetitus elicitus applicetur ad exercendum

Cur objectum eliciti appetitus sit bonum cognitum vel apprehensum.

(1) *De divinis Nomin.*, cap. 4.

(2) Vide *Ontolog.* num. 138, 140, pag. 422, 427 seqq. Cfr. Suarez (*Metaphys.* disp. 23, sect. 5, num. 3 seqq.; *de anim.* lib. 5, cap. 2, num. 3, seqq.), Valentia (In 1.^{am} 2.^{am} disp. 4, quæst. 3, punct. 1), Lossada (*de anim.* disp. 7, cap. 3, num. 53 seqq.), Soarez Lusitan. (*Physic.* tract. 2, disp. 8, sect. 9, num. 740 seqq.), Francisc. Alphons. Malpartidens. (*de anim.* disp. 17, sect. 2), Quiros (*Curs. philos.* tract. 6, disp. 87, sect. 2), Matrium (*de anim.* disp. 7, quæst. 5), etc.

suum actum circa hoc vel illud objectum, nisi per cognitionem illud sibi coram proponatur; nam existentia vel præsentia physica objecti nec est necessaria ad appetitum, siquidem sæpe appetuntur, quæ nec existunt, nec physice præsentia sunt, nec est sufficiens, ut constat experientia. Estque hæc veritas, inquit Suarez, «quasi primum principium et axioma Philosophorum omnium et Theologorum» (1).

Appetitus
objectum non
est bonum
qualecumque,
sed bonum;
aliquo
modo ipsius
appetentis:

Cæterum illud quoque alibi ostendimus (2), appetitus objectum non esse bonum qualecumque, sed bonum, quod proprium sit ipsius appetentis, vel illud aliquo modo includat. Ne tamen, hæc perperam intelligas, «notandum est, quod potest bonum dici conveniens appetenti, non solum dum est ipsi commodum aut delectabile, sed etiam dum est decens, consentaneum et proportionatum appetenti ut rationali, sicut reipsa est Deus prout in se bonus, item dum objectum est aliquo modo unum cum appetente, vel aliquatenus ad ipsum; attinet, ratione amicitiae, vel propinquitatis, vel similitudinis, tum univoce, tum analogicæ, quam explicat S. Thomas (3) occasione probandi, similitudinem esse causam amoris. Unde colliges, in hac sententia non confundi amorem benevolentiae vel amicitiae cum amore concupiscentiae: nam, licet uterque amor tendat in bonum appetenti conveniens, amor tamen concupiscentiae vult commodum appetentis ut physice distincti ab aliis; amor autem benevolentiae vel amicitiae vult bonum alterius, qui solum moraliter est aliquid appetentis, nempe titulo proportionis, vel amicitiae, vel similitudinis,» etc. (4) Nec dicas posse nos habere complacentiam de aliquo objecto, v. g. pulchro, nullatenus ad nos pertinente, ut experientia ipsa videtur demonstrare. Nam responderi potest 1.º complacentiam illam fortasse non tam esse de objecto, quam de visione vel contemplatione illius, quæ cognoscitur exercite ut bonum

unde tamen
non sequitur
amorem
benevolentiae
confundi cum
amore
concupiscentiae.

(1) Quos vide, si lubet, apud Eximium Doctorem, *Melaphysic.* disp. 23, sect. 7, num. 4.

(2) Vide *Ontolog.* num. 14, pag. 420. Cfr. Suarez, *de anim.* lib. 5, p. cap. 2, num. 7; Lossada, *de anim.* loc. num. cit., num. 61.

(3) S. Thom. 1, 2, q. 27, art. 3.

(4) Lossada, loc. cit. num. 62.

proprium. 2.º «Cognoscitur tunc pulchrum ut appetenti delectabile. 3.º Objectum illud ad appetentem attinet ratione cujusdam proportionis aut similitudinis, ex doctrina D. Thomæ loco citato. Nec fortasse necesse est, convenientiam respectu appetentis expresse cognosci, vel amari; sed sufficit, quod per modum conditionis obiectivæ reipsa inveniatur in objecto cognito ut absolute bono» (1).

5. Hinc quædam colliguntur relate ad objectum appetitus. 2) Et primo quidem, sicut non potest appetitus amare malum; ita nec potest odisse vel aversari bonum, quia tale; odium enim necessario debet supponere in objecto aliquid malum vel inconveniens, sive illud sit verum, sive tantum apprehensum, sive in se, sive in effectibus, etc. (2). 3) Secundo sequitur, objectum penitus indifferens, seu in quo nulla penitus relucent bonitas, non posse appeti (3). 4) Unde resolvitur potest, quid dicendum sit de negationibus et privationibus; quæ profecto prout in se sunt, non habent appetibilitatem aut bonitatem. Cum enim bonitas sequitur entitatem, ubi nulla est entitas, nulla potest esse in seipsa bonitas et appetibilitas. At si in negationibus privationibus apprehendatur aliqua bonitas, vel quia sunt medium ad assequendum aliquod bonum, aut ad vitandum majus malum, vel quia ipsa negatio in comparatione gravioris mali potest existimari quoddam bonum, etc.; possunt esse objectum appetitionis et amoris. Sic potest quis amare v. g. carentiam doloris, ut medium ad conservandum statum corporis convenientem, vel etiam mortem, quia minus malum judicatur, quam vita ærumnosa. Utrum vero relationes possint appeti, controversatur apud auctores. Suarez existimat, «nullam relationem vel rationis vel ex iis realibus, quæ prædicamentales dicuntur, et solum censentur esse per resultantiam ex fundamento et termino, nullam, inquam, ex his relationibus esse propter

Appetitus sicut
æquili
amare malum,
ita nec
odisse bonum.

Nec amari
potest objectum
pure
indifferens,
nec negationes
et privationes,

nisi in eis
apprehendatur
aliqua ratio
bonitatis.

Utrum
relationes appeti
queant,
controvertitur.

(1) Lossada, ib. num. 63.

(2) Vide *Ontolog.* num. 140, pag. 42; et legem S. Thomam, 1, 2, quæst. 29, art. 1. Cfr. Gard. Aguirre, *Disputationes Ethicæ*, disp. 1, quæst. 3, sect. 2.

(3) Vide Suarez, *Melaphysic.* disp. 23, sect. 5, num. 7; Suarez lusit., *Physic.* tract. 2, disp. 8, sect. 9, num. 745; Arriaga, disp. 7, sect. 1, num. 10; etc.

se amabilem, sed solum ratione sui fundamenti, vel propter concomitantiam sui termini; nam qui amat famam, non amat relationem resultantem, sed realem existimationem sui, quam censet sibi esse valde convenientem, et sic de aliis. Quare si falsa, existimatio non intercedat, nunquam hæc possunt causalitatem finalem exercere» (1). Conimbricenses vero (2), Fonseca (3), et Soarez Lusitanus cum aliis aliter censent (4). Quod autem spectat ad relationes transcendentales, etiam contrarium sentit Eximius Doctor, nam illæ «per sese habent suas entitates, vel in conceptibus aliquarum rerum absolutarum includuntur; ideo enim per se bonæ ac convenientes esse possunt, ut patet de habitudine scientiæ, visus et similibus, et ita possunt hanc causalitatem exercere. Omitto etiam relationes divinas, quæ alia superiori ratione possunt hanc causalitatem obtinere, maxime cum essentialiter includant totam essentiæ bonitatem ac perfectionem» (5).

Et an
appetitus ferri
queat
ad impossibile.

δ) Difficilius est decernere, utrum appetitus tendere queat ad impossibile. Ac dubium videtur tantum respicere rationalem appetitum seu voluntatem; nam in primis certum est appetitum innatum, sicut non potest ferri ad inutilia et superflua, ita nec ad impossibilia; ejusmodi enim appetitus esset prorsus frustraneus, quique expleri nullatenus posset. At appetitus frustraneus profecto inordinatus est, nec proinde naturalis esse potest (6). Idem ferme dicendum videtur de appetitu elicito sensitivo, qui non appetit bona nisi per sensus oblata; sensus vero non exhibent objecta simpliciter impossibilia, sed solum per accedens impossibilia hic et nunc propter aliquod impedimentum, quod facile per causas naturales removeri potest, ut si v. g. canis videat carnem e tecto pendentem ad magnam altitudinem. Sermo itaque est de appetitu rationali et quidem respectu impossibilis objecti, cogniti ut talis; nam certum est voluntatem posse appetere

- (1) Suarez, *Metaphys.* disp. 27, sect. 6, num. 20.
 (2) *Physicor.* lib. 2, cap. 7, quest. 23, art. 2, *Queritur etiam.*
 (3) *Metaphys.* lib. 4, cap. 2, quest. 7, sect. 8.
 (4) *Physic.* tract. 2, disp. 8, sect. 9, num. 738.
 (5) Suarez, loc. nup. cit.
 (6) Cfr. supra, pag. 5, δ)

objectum impossibile, quod possibile reputatur. Iam respectu objecti impossibilis cogniti ut talis, varie perhibent veterum sententiæ, quæ apud P. Gabrielem Vazquez videntur (1). Verum sit

6. PROPOSITIO 2.^a Certum est voluntatem non posse rem impossibilem appetere affectu absoluto vel simpliciter efficac.

Ut autem termini recte intelligantur, prius notandum est, affectum quo appetitus fertur in objectum, posse esse *simpliciter*, utajunt, vel *inefficacem* et *efficacem*. Prior est mera complacentia de objecto, quæ haberi potest etiam de illis rebus, quas hic et nunc absolute non volumus, nec procuramus, sicut e converso multa displicent, quæ tamen non vitamus absolute. Voluntas vel appetitus aut affectus efficax est ille, qui serio intendit objectum, et quantum est de se, procurat, et assequitur illud. Hunc multi dividunt in simpliciter et absolute efficacem et conditionate tantum efficacem. Simpliciter et absolute efficacem est ille, qui eligit, et adhibet media, ex quibus de facto possessionem obtinet objecti; conditionate tantum efficax est ille, qui quamvis non obtinet hic et nunc objectum suum, id tamen non est ex defectu desiderii vel efficacitatis ex parte ipsius appetitus, sed solum ex impedimento extrinseco vel impossibilitate; quamobrem vocatur a multis hic affectus subjective absolutus et objective conditionatus, quia vis ejus est, ut nisi objectum esset impossibile, appetitus non frustraretur effectu, quia quantum est de se, efficax et absolutus est, secus atque mera complacentia.

Probat jam facile assertio, quia affectus absolutus et simpliciter efficax ille dicitur, qui serio intendit rem, et excogitat, atque adhibet media ad illam assequendam. Atqui absurdum est serio intendere, vel media excogitare, et adhibere ad assequendam rem, quæ omnino cognoscitur impossibilis. Quare recte scripsit Aristoteles: *Electio* (nempe mediõrum, quæ pertinet ad voluntatem efficacem) *non est eorum, quæ fieri nequeunt, quod si quis eligere dixerit ea, amens*

Voluntas nequit
ferri affectu
absoluto
vel simpliciter
efficaci
In impossibile.
Quid affectus
inefficax et
inefficax.

(1) Vide Vazquez. In 1.um 2.^a, disp. 42, cap. 1 et 2.

esse videbitur (1). Unde nemo consiliatur de impossibilibus, et passim solent homines deterere alios ab efficaci voluntate boni alicujus, demonstrando ejus impossibilitatem.

7. PROPOSITIO 3.^a Dari potest appetitus impossibilium affectu simplici inefficaci et meræ complacentiæ.

Potest
voluntas
in impossibilia
ferri
affectu meræ
complacentiæ,

Nam ad simplicem complacentiam sufficit quævis boni species etiam sub conditione impossibili, ut vel ipsa experientia satis demonstrat. Sic delectari quis potest fingendo se angelum, ac dæmones complacent in non existentia Dei, quod tamen vident esse impossibile, et sancti viri optant Deum diligere, si fieri posset, in infinito amore, quamvis norint id vires suas omnino superare (2). Et in his sat communiter videntur auctores consentire. Illud vero magis disputatur, utrum appetitus amare queat impossibile affectu non solum puræ complacentiæ, sed etiam quodammodo efficaci, nempe subjective absoluto et objective conditionato. Id multi negant cum P. Gabriele Vazquez (3). Verum.

8. PROPOSITIO 4.^a Potest dari respectu impossibilium in appetitu affectus efficax conditionate, vel ut alii loquuntur, subjective absolutus et objective conditionatus.

Itemque
affectus
subjective abso-
luto et objective
conditionato.

Et ratio est, quia dubitari nequit, quin dentur actus voluntatis, qui, quantum est de se, sunt efficacissimi ac toto cælo diversi a mera complacentia, quia magno fervore atque intensitate respiciunt objectum, quamvis illud reapse sit impossibile. Sic peccator contritus adeo efficaciter vult nunquam peccare, ut virtute hujusmodi voluntatis reapse nunquam peccasset. Hic ergo affectus non est meræ complacentiæ, sed, quantum est de se, efficaciter tendit versus objectum, quamvis frustraretur eventu ob impossibilitatem ejus, quia, supposito peccato præterito, impossibile est jam non peccasse. Sic etiam damnati in inferis quique ærumnosam

(1) Arist. *Ethicor.* lib. 3, cap. 2. Cfr. S. Thom. ib. lect. 5, paragrapho j. Vide Mastrium, *de anim.* disp. 7, quest. 5, art. 2, num. 102; Lossada, *de anim.* disp. 7, cap. 3, num. 57; Quiros, disp. 87, sect. 3, num. 9; etc.

(2) Vide Lossada, Quiros, etc., locis citatis.

(3) Vazquez, in 1.^{am} 2.^æ, disp. 42, cap. 4.

hic apud nos degunt vitam, vehementer optant se natos nunquam fuisse, id quod impossibile jam prorsus est. Sic demum sancti viri ardent optant Deum, si fieri posset, in finito prosequi amore. Quis credat in his aliisque id genus exemplis dari affectum simplicis complacentiæ, et non potius adeo vehementem intensumque ex parte subjecti, qui efficax esset ad ponendum effectum, si foret possibilis? Est ergo ejusmodi affectus vel amor aut volitio efficax subjective, quippe cujus frustratio non procedit ex ejus defectu, sed ex objecti impossibilitate. Quare affectus ejusmodi non est certe simpliciter efficax, quia non est vere ac simpliciter capax ponendi effectum nec imperandi mediæ electionem, quandoquidem repugnat vera capacitatis aliquid faciendi sub conditione impossibili, sed neque est mera complacentia, quoniam est affectus vere impossibilis cum contrario affectu (1).

Dices. Volitio vel affectus hujusmodi sub conditione impossibili tandem explicari solet per verbum *vellem*, unde etiam dici solet *velleitas*, ut videre licet etiam in ipsis exemplis in probatione propositis. Atqui affectus expressus per verbum *vellem*, non potest importare ullam volitionem ullo modo absolutam, vel quæ vere actu sit circa suum objectum, sed tantum volitionem, quæ esset, si conditio subsisteret; nam volitio actu præsens significatur per verbum *volo*, vel *placet*. Sicut verbum *viderem*, *intelligerem*, non exprimit visionem vel intellectionem, quæ nunc præsens sit, sed quæ esset sub aliqua conditione (2).—**Respondeo conc.** Major., *dist.* Minor.: aliquando, *conc.*; semper, et nominatim in exemplis propositis aliisque similibus, *neg.*, quin obstant probationes. Disparitas enim est in hoc inter voluntatem ac cæteras potencias, quæ petenda est ex diversa natura voluntatis. Modus enim conditionalis *vellem* significandi actum voluntatis non semper accipitur in sensu pure optativo, qui negationem actus importet, sed sæpe significat realem actum præsentem, qui supponit conditionem solum ex parte objecti

(1) Cfr. Lossada, Quiros, etc. loc. cit.

(2) Vasquez, in 1.^{am}, 2.^æ, disp. 42, cap. 3, num. 10, et cap. 4, num. 14.

impossibilis. Sane si famelicus dicat: *Vellem manducare*, nemo non intelliget, illum actu velle manducare, quamvis forte impediatur ex defectu cibi vel alia de causa. Et similiter, qui dicit: *Vellem nunquam peccasse*, vel: *Vellem amare Deum, si posset fieri, amore infinito, reapse actu vult* non peccasse, vel amore quam maximo potest amare, quia illum actu prenitet peccati præteriti, quæ certe penitentia sine actuali volitione de non existentia peccati non datur. Non ergo verum est, quod verbum *vellem* semper exprimat meram velleitatem.

Ad hanc quoque objecti appetitus tractationem rovocari potest illa controversia, utrum in voluntate dari possit purus actus fugæ, per quos nihil formaliter ametur. Verum de hac quæstione nonnihil dicitur, cum de actibus voluntatis agendum erit (1).

ARTICULUS III.

Actus appetitus eliciti ejusque causæ,
ubi de necessitate atque influxu cognitionis in
appetitionem.

9. Diximus objectum appetitus eliciti esse bonum prævie cognitum. Nunc restat videre, quo pacto appetitio peragatur, et quo pacto ad eadem bonum cognitum concurrat. Verum in bono cognito duo distingui queunt, actus cognitionis et bonum in cognitione relucens. Primo itaque queritur

§ I.—QUO MODO INFLUAT IN APPETITIONEM
VEL VOLITIONEM OBJECTUM APPETIBILE VEL BONUM APPREHENSUM.

Non defuere qui appetitionem effici a solo appetibili objecto autamarent, ab appetitu autem non effici, sed recipi

(1) Vide interea. Card. Lugo (*de Penit.* disp. 1, sect. 2, num. 10 seqq.), Suarez (In 1.^{am} 2.^æ, tract. *de Passionibus*, disp. 1, sect. 7, num. 2), Suarez lusitan. (*Physic.* tract. 2, disp. 8, sect. 9 paragr. 4), Francisc. Alphons. (*de anim.* disp. 17, sect. 2, num. 29 seqq.), Quirós (disp. 87, sect. 2), Rhodus (disp. 18, quæst. 3, sect. 2, paragr. 2), Lössada (*de anim.* disp. 7, cap. 3, num. 60), etc.

duntaxat (1). Verum hæc opinio, quæ volitioni eriperet inmanentiam et libertatem, voluntati vero activitatem, ne refutationem quidem meretur. Negari ergo nequit concursus effectivus ipsius potentie in actum appetitionis. Et solum dubitare licet, utrum objectum appetibile simul cum potentia producat efficientia physica appetitionem, sicut in præcedenti volumine ostensum est objectum, sive per se immediate sive media specie, simul cum potentia efficere cognitionem. Et Gregorius quidem Ariminensis, Gabriel Biel, Paludanus et Henricus Gandavensis aliiq. bono cognito tribuerunt efficientiam simul cum potentia. Sed longe communior sententia tribuit potentie appetitivæ adæquatam efficientiam physicam sui actus, assignata objecto sola causalitate finali. *Aliquid dicitur movere dupliciter*, inquit S. Thomas: *uno modo per modum finis, sicut dicitur, quod finis movet efficientem. Et hoc modo intellectus movet voluntatem, quia bonum intellectum est objectum voluntatis, et movet ipsam ut finis. Alio modo dicitur aliquid movere per modum agentis*, etc. (2). Et ratio est, quia non intelligitur, quid possit objectum proprie efficere seu physica efficientia causare in actum appetitionis. Efficientia enim hæc vel exercetur immediate in appetitionem, fere sicut objectum aliquod per seipsum et absque ulla specie impressa producere potest cum potentia cognitionem; vel mediate, media videlicet virtute aut qualitate appetitivæ potentie impressa, sicut objectum plerumque media specie influit efficienter in cognitionem. Atqui utrumque superfluum est, nec ullatenus necessarium probatur. Sane appetitio in hoc differt a cognitione, ut importet tendentiam versus objectum per modum ponderis et impulsus in illud, dum cognitio importat tendentiam per modum similitudinis et imaginis expressæ, objectum repræsentantis. Ergo ad actum hujusmodi eliciendum sufficit virtus potens inclinare versus quodlibet objectum hic et nunc sibi conveniens apprehensum. Atqui appetitiva potentia, ut ex ejus actu constat, est virtus inclinans versus bonum, nec est ullum iudicium persuadens eam esse ex se

Utrum bonum
sicut
cum potentia
appetitiva effi-
cientia physica
producat actum
appetitionis.

sententia
affirmans, cui
opponitur longe
communior
negans,
secundum quam
sola potentia
appetitiva
producit
adæquatæ actum
suum cum
concursu
duntaxat finali
objecti.
Probatur hæc
doctrina.

(1) Apud Suarez, *de anim.* lib. 5, cap. 3, num. 1.

(2) S. Thom. 1 p. quæst. 82, art. 4, *Clr. de verit.* quæst. 22, art. 12.

virtutem inadæquatam, quæ complenda sit per causalitatem aliquam effectivam ex objecto provenientem; sicut probatur potentiam cognoscitivam, potissimum quia est facultas effectiva imaginum intentionalium, objecti similitudinem exprimentium, ex sese ac præciso objecti concursu, esse principium inadæquatam sui actus. Ubi enim sunt ejusmodi argumenta vel indicia? Ergo donec probetur, non est admit-tenda physica efficientia objecti in actum appetitus; sed tenendum est appetitum, secus atque potentiam cognoscitivam, ex sese actu constitutam esse in ordine ad appetitionem ita, ut illam ipse solus *in genere causæ physice efficientis* producat, cum divino utique concursu generali, quem necessarium esse pro quavis causæ creatæ actione suo loco probabitur. Quam rationem breviter attigit S. Thomas illis verbis: *Sciendum est, quod hæc est differentia inter intellectum et voluntatem, quod intellectus sit in actu* (nempe in ratione principii completi) *per hoc, quod res intellecta est in intellectu secundum suam similitudinem* (speciem impressam); *voluntas autem fit in actu, non per hoc quod aliqua similitudo voliti sit in voluntate, sed ex hoc quod voluntas habet quamdam inclinationem in rem volitam* (1). Plura in hanc rem legi possunt apud Eximium Doctorem (2); difficultates autem quædam solventur in sequenti questione.

Quamobrem objectum quidem appetibile influit in appetitionem, non tamen efficienter efficientia physica, sed per finale causalitatem, quæ, ut alibi declaratum manet (3), non habet rationem actionis vel influxus efficientis, sed ejusdem suavis illecebræ, sympathiæ, invitationis, et propterea etiam dicitur *motio quædam metaphorica*. Objectum sane influit, quia quantumvis completa ex sese concipiatur voluntas vel appetitus in ratione principii efficientis, non poterit quidpiam appetere, a quo non alliciatur per suam bonitatem vel convenientiam cum appetente. Non autem objectum agit efficienter, quia si appetitus ex natura sua vel ex prima impressione

Declaratur
causalitas
objecti in
appetitionem
per modum
finis.

- (1) S. Thom. 1 p. quæst. 27, art. 4.
(2) *De anim.* lib. 5, cap. 3.
(3) Vide *Ontolog.* num. 422 seqq., pag. 186 seqq.

Creatoris est virtus ad prosequendum bonum inclinata ubique sibi per cognitionem objectum conveniens proponatur; quamvis nullam ex illo physicam efficientiam in se recipiat, bonitate illius trahetur, allicietur, ad actum amoris plus minus inclinabitur; unde poterit actum ponere ex sola sua physica actione simul cum morali efficientia illa, quæ per modum illecebræ, invitationis, exhortationis, concurrit.

Dices. Solemne est apud S. Thomam (1) et veteres auctores multos, decernere, quod appetitus est potentia passiva. Atqui non potest appetitus dici passiva potentia, quin aliquam impressionem in se recipiat, nec ab alio eam recipere potest, nisi ab objecto: unde etiam passim dicitur appetitus moveri ab appetibili, et objectum comparari ad illum sicut causa motus vel actus illius (2). Ergo necesse est objecto efficientiam aliquam physicam adscribere.

Respondeo in primis S. Thomam interdum uti temperamento, ut cum dicit potentiam appetitivam esse *quodammodo passivam* (3). Quare simili modo dici potest appetitus potentia passiva, ac causalitas finis dicitur *motio metaphorica*. Cum enim objectum bonum alliciat, et moveat finaliter appetitivam potentiam ad sui amorem, hæc illecebra concipitur a nobis instar motionis ejusdem vel actionis physicæ, quamvis reapse talis non sit: et sic ratione causalitatis hujus finalis ab objecto in potentiam exercitæ, dici hæc potest passiva potentia per analogiam ad potentias cognoscitivas, de quibus in præcedenti volumine diximus (4).

Itaque *dist.* Minor. argumenti: non potest dici appetitus proprie potentia passiva nisi ab objecto aliquam impressionem recipiat, *trans.*: non potest dici potentia passiva per quamdam extensionem et analogiam, *neg.* Quæ vero addebantur in Minore, facile ex his intelliguntur; nam motio et causalitas objecti respectu appetitus ex ipsis diserta doctrina

An et quo pacto
appetitus sit
potentia passiva

(1) Vide S. Thom. 1 part. quæst. 30, art. 2; 1. 2, quæst. 18, art. 2, ad 3.um; quæst. 27, art. 1; quæst. 50, art. 5, ad 2.um, etc.

(2) Vide S. Thom. 1 part. quæst. 80, art. 2; 1. 2, quæst. 18, art. 2; quæst. 27, art. 1.

(3) S. Thom. 1. 2, quæst. 18, art. 2.

(4) Vide *Psycholog.*, vol. 2.um, num. 103; pag. 393 seqq.

S. Thomæ est non in genere causæ efficientis, sed in genere causæ finalis. Recolantur quæ de finali causalitate scripta sunt in *Ontologia*. Itaque dicitur appetitus potentia passiva, fere sicut cognoscitiva, non quatenus nihil agat, nec potissimum quatenus actum in se recipit, sed quatenus influxum objecti recipit, non quidem de genere causæ efficientis, sed de genere causæ finalis.

Hiscæ de boni vel objecti appetibilis in actum appetitionis influxu constitutis, sequitur, ut de cognitione, in qua bonum ejusmodi relict inquiramus, utrum ea sit absolute ad appetitionem necessaria, et quo pacto in illam influat. Secundo itaque loco dubitatur,

§ II.—QUANTA SIT APPETITUS ELICITI DEPENDENTIA
A COGNITIONE.

10. Quod ex natura rei nequeat hujusmodi appetitus tendere ad objectum incognitum, communis est vox Philosophorum Theologorumque, exceptis quibusdam scriptoribus de re mystica, qui opinari videntur in via, quam unitivam vocant, etiam naturaliter dari amorem Dei absque prævia cognitione. Utrum autem possit per omnipotentiam Dei controvertitur. Affirmant Paludanus, Gregorius et Ockam, Argentinas et alii veteres (1), quibus adhærent quidam Scotistæ, ut Vulpes et Cavellus (2), et Conimbricenses (3), Granado (4). Oviedo (5) ac Franciscus Alphonsus Malpartidensis (6) alique; quæ doctrina tribuitur etiam S. Bonaventuræ (7) et Gersoni (8). Communior tamen longe est sententia negans vel per divinam virtutem posse appetitum tendere in ignotum: quam tuentur cum quibusdam aliis

Naturaliter
nequit voluntas
ferri in
ignotum:

utrum possit
divinitus,
disputatur:

quænam opinio
probabilior
et longe
communior.

- (1) Apud Suarez, *Metaphys.* disp. 23, sect. 7, num. 7.
- (2) Apud Matrium, *de anim.* disp. 7, quest. 6, art. 1, num. 118.
- (3) *De anim.* lib. 3, cap. 13, quest. 3, art. 2, ad 3.um
- (4) Granado, in 1.^{am} 2.^a, disp. 2, sect. 1.
- (5) *De anim.*, contr. 8, punct. 3, num. 3.
- (6) *De anim.*, disp. 17, sect. 5, num. 51.
- (7) *Tract. de mystic. Theolog.*; et *Itinerar.* cap. 7.
- (8) In *Alphabelo* 66, litt. O, et *tract. de mystic. Theolog.*

ARTIC. 3.us QUANTA DEPENDENT. APPETIT. A COGNITIONE. 21

antiquis scriptoribus Suarez (1), Valentia (2), Rubius (3), Vazquez (4), Hurtadus (5), Quiros (6), Izquierdo (7), Rhodes (8), Lossada (9), Soarez lusitanus (10), Arriaga (11), Matrius (12), Pontius (13), et communissime Thomistæ, Scotistæ ac Nostrates. Idemque supponere vel insinuare dicitur S. Thomas (14). Horum tamen auctorum saltem multi non negant, nec videtur negandum esse, ut in simili casu de intellectione docuimus (15), quod Deus possit ipse solus efficere in appetitu actum, quin præcesserit cognitio, sed tantum negant posse dari actum appetitus vitaliter et immanner elicitem absque prævia objecti propositione per cognitionem; nam appetitio vel volitio, sic a solo Deo in anima posita, non foret actio vitalis.

11. PROPOSITIO 1.^a Appetitus non potest vel per divinam virtutem ferri in incognitum.

Probatur. Appetitus nequit etiam divinitus amare sine motivo vel ratione amandi. Atqui sic amaret, si ferretur in incognitum. Ergo.

Major constat, quia voluntas vel appetitus nec divinitus amare potest sine objecto, quod denominetur amatum, sicut est apud omnes in confesso. Ergo nec sine objecto vel formali vel materiali; nam in hæc duo genera dispescitur adæquate objectum potentialium intentionalium. Atqui neque formale

Appetitus
nec per divinam
quidem
virtutem potest
ferri in
incognitum.

- (1) *Metaphys.* disp. 23, sect. 7, num. 6; et in 1.^{am} 2.^a tom. 4, tract. de voluntario et involuntario, disp. 6, sect. 4.
- (2) In 1.^{am} 2.^a disp. 2, quest. 4, punct. 1.
- (3) *Physic.* lib. 2, tract. 5, quest. 4.
- (4) In 1.^{am} 2.^a, disp. 35, cap. 2 et 3.
- (5) *De anim.* disp. 14, sect. 4.
- (6) *Curs. philos.*, disp. 87, sect. 4.
- (7) *Pharus scientiar.*, disp. 7, quest. 1.
- (8) *Philos. ferip.* disp. 18, quest. 1, sect. 3.
- (9) *De anim.* disp. 7, cap. 4, num. 65.
- (10) *Physic.* tract. 2, disp. 8, sect. 4.
- (11) *De anim.* disp. 7, sect. 4, subsect. 1.
- (12) *De anim.* disp. 7, quest. 6, art. 1, num. 110.
- (13) *De anim.* disp. 13, quest. 2, conclus. 2.
- (14) S. Thom. 1. 2. quest. 9, art. 1.
- (15) Vide *Psychol.* vol. 2.um, num. 80, pag. 309 seqq. num. 3.

neque materiale objectum potest amari absque motivo vel ratione amandi, nam formale dicitur, quod propter se amatur; materiale vero, quod propter aliud. Ergo impossibile est, ut appetitus amet sine motivo vel ratione amandi. Præterea probatum nuper est, appetitum ne divinitus quidem posse amare pure malum cognitum qua tale. Atqui id tandem est non ob aliud, nisi quia in malo hujusmodi nulla est appetibilitas vel ratio amandi. Ergo sine hac nihil potest voluntas vel appetitus elicited amare.

Minor jam probanda est. 1.º Voluntas nequit moveri nisi a bono præcognito. Ergo si ferretur in incognitum, sine motivo amaret; non enim potest esse motivum actu id, a quo hic et nunc voluntas non movetur. Probatur autem antecedens; quia bonum non movet voluntatem vel appetitum elicited per influxum aliquem physicum, siquidem sæpe datur actus amoris in voluntate circa bonum, quod nec existit, nec existere potest, ut cum v. g. amatur res possibilis, aut etiam res quæ chimerica sit, quamvis ut possibilis ac bona representetur. Non ergo movet nisi per influxum intentionalem, qui non intelligitur, in quo reponi possit, nisi in eo quod voluntas alliciat, atque invitetur ab objecto per cognitionem propositum. Ergo deficiente hujusmodi propositione, non potest voluntas ab objecto moveri 2.º Et declaratur amplius: quia voluntatem creatam movet objectum in genere causæ finalis. Sed causa finalis non causat, nisi ut cognita. Nam sicut se habet existentia physica ad causandum efficienter, ita se habet existentia intentionalis objecti seu cognitio ad causandum finaliter. Atqui causa physica efficienter causare nihil potest, nisi physice existat. Ergo nec causa finalis potest movere finaliter, nisi intentionaliter existat. Cum potissimum veri nominis causalitas, qualis est finalitudo (1), aliquam existentiam postulet, Atqui non postulat existentiam physicam. Ergo intentionalem (2). Cæterum hæc argumenta non solum probant cognitionem esse

(1) Vide *Ontolog.*, núm. 420, 421, pag. 1, 1181 seqq.

(2) Lossada, loc. cit., apud quem plura videri queunt. Cfr. veteres auctores passim.

necessariam, ut appetitus amoris actum inchoet, sed etiam ut in inchoato perseveret (1).

12. Objic. 1.º Cognitio tandem non est nisi mera conditio, ut objectum moveat voluntatem ad amorem. Sed mera conditio suppleri profecto divinitus potest, ut patet v. g. in applicatione ignis ad comburendum. Ergo... Immo vero etiamsi cognitio non esset mera conditio, sed causa efficiens amoris, eodem modo urgeret exemplum, quia potest Deus per suam omnipotentiam supplere causalitatem efficientem creaturarum causarum.

Respondeo conc. Majorem ex modo dicendis; Minorem *dist.* Aliqua conditio suppleri a Deo potest, *conc.*; omnis, *neg.* Sunt enim quedam conditiones, quæ suppleri nequeunt etiam divinitus, ut v. g. duratio et existentia respectu causæ efficientis, etiamsi distincta realiter ab essentia supponatur. Præmissæ quoque in sententia eorum, qui eas ut meras conditiones habent ad conclusionem inferendam, suppleri non posse dicuntur. Ac talis etiam reputanda est hæc, de qua loquimur, conditio, prout ex probationibus colligitur.

Objic. 2.º «Ita fertur appetitus innatus in bonum reale, sicut elicited in bonum apprehensum. Sed innatus ferri potest in bonum, quod non actualiter, sed possibiliter sit reale, ut cum materia appetit formam possibilem. Ergo et elicited ferri potest in bonum; quod non actu, sed potentia sit cognitum» (2).

Respondeo 1.º Objectio si quid probat, æque probaret appetitum elicited non tantum divinitus, sed naturaliter etiam ferri posse in bonum incognitum: quod tamen communissime vel ab ipsis adversariis rejicitur.—**Respondeo 2.º** *dist.* Major. Ita fertur appetitus innatus in bonum reale, nempe naturaliter possibile seu connaturaliter assequibile, sicut elicited, etc., *conc.*; Ita fertur appetitus innatus in bonum reale, nempe actu existens, sicut elicited, etc., *neg.* Et *concessa* Minore, *neg.* conseq. Connaturale enim objectum appetitus naturalis non est bonum præcise hic et nunc existens, sed

(1) Vide id specialiter probatum apud P. Suarez, de *voluntario et involuntario*. loc. cit. num. 3.

(2) Apud Lossada, loc. cit. num. 71.

Quedam
objecta soluta.

bonum sive actu existens, sive quod naturaliter obtineri potest. Unde comparatio appetitus elicit respectu boni apprehensi non est instituenda cum appetitu innato, considerato solum respectu boni actu existentis.

Objic. 3.º Visus potest divinius videre colorem non existentem. Ergo et appetitus amare bonum incognitum. Non enim minus requiritur ad visionem existentia coloris, quam ad amorem cognitio boni.—Resp. neg. conseq. et paritatem. Nam visus ad visionem actualem coloris non eget nisi specie. Cum ergo Deus possit speciem coloris imprimere visui, vel illius efficacitatem supplere colore non existente, consequens est, ut ad visionem coloris efficiendam non absolute, sed solum naturaliter requiratur coloris presentia; quia nimirum species coloris non imprimitur oculo naturaliter nisi a præsentē colore. Contrarium vero ostendimus de appetitu respectu cognitionis.

Objic. 4.º Mystici dicuntur in altissima contemplatione Deum absque ulla actuali cognitione ferri ardentissimo amore. Quam ad rem laudari possent quædam loca S. Dionysii (1) atque exempla et auctoritas SS. Bonaventuræ (2), Theresiæ a Jesu (3) aliorumque. Accedit, quod sæpe optimus incognita scire; et voluntas potest præcipere intellectui vel cogitanti, ut nihil intelligat, vel feriant, ut cogitet.

Respondeo ad primum, *negandum* esse, quod etiam mystici absque ulla cognitione vel amare incipient, vel in amore perseverent. Sancti vero, qui talia expertos se esse scribunt, dici possunt locuti esse aut *de* sola cognitione reflexiva, quatenus anima in altissimum orationis gradum evecta, sic rapitur, et occupatur amore divinorum, ut non reflexe advertat se cognoscere; aut etiam de cognitione discursiva, quam *meditationem* appellant, et qua non semper indiget anima, ut Deum

(1) Vide S. Dionys. *de divin. nomin.* cap. 7, paulo ante fin.; *de mystica Theologia*, cap. 1, parum a princip. et sub fin.: quæ loca excerpta reperies apud P. Gabrielem Vazquez, in 1.º 2.º, disp. 33, cap. 1, num. 3 seqq.

(2) Locis citat.

(3) Vide v. g. cap. 10 Vitæ suæ a seipsa scriptæ.

ferentissime diligato (1). Quod speciatim attinet S. Dionysium, arbitratur P. Vazquez, præclarum scriptorem non intendisse negare omnem penitus cognitionem intellectus in ullo actu amoris, sed tantum appellasse *ignorationem* modum quemdam divinæ cognitionis, in eo consistentem, quod de Deo negentur eæ omnes rationes, quas in rebus creatis videmus; est enim Deus longe altior iis omnibus, et in alio prorsus ordine constitutus (2). Hic vero modus cognoscendi Deum, qui docta ignorantia vocatur, profecto aliquid cognoscit de Deo, licet eum non referat claro et proprio conceptu.

Alterum etiam, quod objiciebatur, nihil probat. Quia quando cupimus incognita scire, voluntas non amat incognitum, sed amat scientiam incogniti, quæ certe est aliquid cognitum (3). Quando vero voluntas præcipit intellectui, ut nihil cogitet, hoc ipsum, quod est nihil cogitare, cognoscitur ab intellectu. Et simili modo quando feriantem intellectum voluntas revocat ad cogitandum, ideo revocat, quia intellectus se feriantem deprehendit. Si enim cognitio cessaret, nihil posset voluntas imperare (4).

Objic. 5.º Amor, saltem in multorum sententia, consistit in qualitate quadam absoluta. Quid ergo repugnat, ut eam Deus se solo de potentia absoluta producat, et animæ infundat absque prævia cognitione? Tunc autem voluntas per amorem hoc pacto receptum redderet vere amans.

(1) Lossada, loc. cit. num. 74. Cfr. Arriaga, loc. cit. num. 41; Mastrius, loc. cit. num. 121. Indirecta vero responsio, qua hi scriptores utuntur, dicentes, mysticos, nisi cognovissent aliquo modo id quod amabant, non potuisse scire, utrum Deum, an lapidem, amassent, forte non multum valet; quia ut scite observat Lossada, sicut actualis experientis haberi potest non solum cognitionis, sed etiam amoris, ita etiam adesse potest memoria tum eorum, quæ cognoscuntur, tum eorum, quæ amantur, quocumque tandem modo exciteatur intellectus ad reflexe cognoscendos actus voluntatis: qua de re non nihil innui in altero volum. *Psychologie*, num. 237, pag. 828 seqq.

(2) Vide Vazquez, loc. cit., cap. 3, num. 10.

(3) *Intelligendum est*, inquit S. Augustinus, *non hoc idem dici, cum dicitur: Amat scire incognita, et si diceretur: Amat incognita. Ut autem amari incognita, non potest: non enim frustra tibi est positum scire, quoniam qui scire amat incognita, non ipsa incognita, sed ipsum scire amat.* S. August., *de Trinit.*, lib. 10, cap. 1.

(4) Cfr. S. Thomas, 1. 2.º quest. 27, art. 2, ad 1.^{am} et 2.^{am}

Respondeo, *transcat* antecedens, et consequens de quo nonnihil postea, et *neg.* subsumptam. Disputant auctores, utrum amor sit qualitas absoluta, quæ a solo Deo producta imprimi queat voluntati. Qui negantem tuentur sententiam, facile vim objectionis evadent; hæc tamen sat commode solvitur etiam in affirmativa sententia, quia denominatio amantis postulat processum amoris ab ipsa voluntate per actionem ejusdem immanentem, qualis certe non foret receptio amoris a Deo solo producti.

Cæterum qualisnam esse debeat cognitio appetitum præcedens, simplexne apprehensio, an vero judicium, commodius tractabitur ubi de appetitu sensitivo et rationali.

§ III.—QUO FACTO COGNITIO INFLUAT IN SUBSEQUENTEM APPETITIONEM; UTRUM IN GENERE CAUSÆ EFFICIENTIS, AN SOLUM INSTAR CONDITIONIS.

13. Ut omittamus sententiam, quæ a quibusdam (1) Gotfredo tribuitur et nonnullis aliis, opinantibus cognitionem esse causam adæquatam ac totalem appetitionis ita, ut voluntas vel appetitus mere passive se habeat, recipiendo videlicet appetitionem a sola cognitione productam; duæ sunt hæc in re virorum doctorum sententiæ. Prima tenet cognitionem objecti vel objectum cognitum efficienter influere in appetitionem, ita ut ex cognitione ac virtute appetitiva existat adæquatam principium appetitionis: quam doctrinam sequuntur post Nominales ac Durandum Paulus Soncinas (2), Medina (3), Fonseca (4), Salas (5) et Molina (6), eademque tribuitur, Cajetano (7) et Conimbricensibus (8), quamvis hi alibi contrarium

- (1) Vide Scotum 2.º dist. 25; Cajetan. 1 p. quest. 80, art. 2. Cfr. quædam sententiæ similes apud Suarez, *de anim.* lib. 5, cap. 2, n. 1.
 (2) *Metaphys.* lib. 9, quest. 11.
 (3) In 1.^{am} 2.^æ, quest. 7, art. 1, post 3.^{am} conclusionem.
 (4) *Metaphys.* lib. 9, cap. 2, quest. 6, sect. 2.
 (5) In 1.^{am} 2.^æ tract. 1, disp. 5, sect. 3.
 (6) In 1.^{am} part. quest. 19, art. 2, disp. 3.
 (7) Cajetan. 1 p. quest. 80, art. 2; et 1. 2.^æ quest. 9, art. 2; quest. 22, art. 2.
 (8) *Physic.* lib. 7, cap. 3, quest. 1.^a art. 2, 3.^a *Conclusio.*

aperte profitentur (1). Sed longe communior est opinio negans cognitioni vel objecto cognito efficientem causalitatem physicam in appetitionem, solamque concedens rationem conditionis, aut etiam moralem quemdam influxum instar cujusdam exhortationis, quam tuentur Scotus et communiter Scotistæ (2), Thomistæ (3) et Nostrates cum Suarez (4), Vazquez (5), Rubio (6), Granada (7), Valentia (8), Azor (9), Hurtado (10), Arriaga (11), Oviedo (12), Francisco Alphonso (13), Quiros (14), Rhodes (15), Soarez lusitano (16), Izquierdo (17), Lossada (18), etc, etc.

14. PROPOSITIO 2.^a Cognitio non influit efficienter in actum appetitus vel voluntatis, sed tantum instar conditionis proponens bonum, quod per modum finis movet ad appetitionem.

Probatur 1.º Non sunt multiplicandæ virtutes et influxus efficientes absque necessitate. Atqui nulla est necessitas

contraria læge
communior.

Cognitio non
influit
instar cause

- (1) *Phys.* lib. 2, cap. 7, quest. 23, sect. 2 et 3.
 (2) Scot 2.º dist. 25, quest. 1. Vide Mastrium, *de anim.* disp. 7, quest. 6, art. 2, num. 134; Meriner, *de anim.*, lib. 3, disp. 6, quest. 3, num. 49; Pontium, *de anim.* disp. 13, quest. 2, num. 14.
 (3) Vide Ferraciens., lib. 1 *Contr. Gent.*, cap. 44; Dominic. Soto, *Super lib.* 2.^{am} *Physicor.*, quest. 3, paragr. *Causa finalis*; Javel, *Metaphys.* lib. 5, quest. 6; Joann. a S. Thoma, *Physic.* quest. 13, art. 1; Gondin, *Physic.* 1.^a pars, quest. 5, art. 2; Complutens., *Physicor.* disp. 14, quest. 4, num. 25, etc.
 (4) *Metaphys.* disp. 23, sect. 8, num. 10; *de anim.* lib. 5, cap. 31 et In 1.^{am} 2.^æ, tract. 2, *de voluntario et involuntario*, disp. 6, sect. 6.
 (5) In 1.^{am} 2.^æ disp. 36, cap. 3.
 (6) *Physic.* lib. 2, tract. 5, quest. 5.
 (7) In 1.^{am} 2.^æ, controuv. 3, tract. 3, disp. 2, sect. 1.
 (8) In 1.^{am} 2.^æ disp. 2, quest. 4, punct. 2, et disp. 1, quest. 1, punct. 1.
 (9) *Instit. moral.*, tomo 1, lib. 1, cap. 20, quest. 6.^a
 (10) *De anim.* disp. 14, sect. 5, num. 36 seqq.
 (11) *De anim.* disp. 7, sect. 4, subsect. 3, num. 65.
 (12) *De anim.* controuv. 8, punct. 2.
 (13) *De anim.* disp. 17, sect. 7.
 (14) *Curs. phil.* disp. 87, sect. 4, num. 31.
 (15) *Philos. perip.* disp. 18, quest. 3, sect. 3.
 (16) *De anima*, tract. 6, disp. 1, sect. 2, num. 30 seqq.
 (17) *Pharus.* disp. 7, quest. 1.
 (18) *De anim.* disp. 7, cap. 4, num. 75 seqq.

Antiquata
quorundam
opinio:

sententia
efficientem
influxum
asserens cogni-
tionem in
appetitionem;

efficientis,
sed tantum
instar conditio-
nis in
appetitionem.

asserendi cognitioni efficientem causalitatem in actum appetitionis. Ergo... Minor patet, quia probari nequit ab adversariis appetitivam potentiam carere virtute sufficienti ad actum suum ponendum in genere causæ efficientis; quidquid vero sibi deest in genere causæ finalis suaviter ad amorem allicientis, abunde præstat per objectivam bonitatem, quæ cognitione proponitur, ac representatur, prout in *Ontologia* docuimus (1). Ergo nullus alius titulus restat, ob quem cognitio ad appetitionem requiratur, nisi ut proponat objectum appetendum, illudque intentionaliter faciat existere; nam realis illius existentia nec requiritur, nec sufficit, ut constat ex præcedenti questione. Quare relinquatur, ut cognitio non sit causa efficiens appetitionis, sed solum conditio sine qua non, per modum applicationis et existentiae objecti.

Dices 1.º Sicut se habet facultas cognoscitiva in ordine ad cognitionem, ita facultas appetitiva in ordine ad appetitionem. Atqui facultas cognoscitiva non est ex sese virtus adæquata cognitionis, nisi compleatur per concursum efficientem objecti media plerumque specie, quemadmodum probatum reliquimus in altero volumine *Psychologiae*. Ergo simile quiddam dicendum est de appetitiva facultate, ipsam videlicet complendam esse in genere causæ efficientis per præviam cognitionem.—Respondeo *neg.* paritat. Majoris, vel si vis, *dist.* Major. Sicut se habet facultas cognoscitiva, etc., id est actus potentiae cognoscitivæ est cognitio, et actus potentiae appetitivæ est appetitio, *com.*; eodem modo exerceatur cognitio a potentia cognoscitiva, atque appetitio a potentia appetitiva, *neg.* Cum necessitate speciei impressæ vel objectivi concursus probaremus, attulimus plura signa et argumenta, ex quibus evincitur objecti presentiam et concursum ad cognitionem non requiri instar mære conditionis, sed instar veri influxus efficientis; at in presenti controversia nullum adest signum, talem efficacitatem probans in cognitione respectu appetitionis. Quod certe mirandum non est, spectata potentiarum et actuum istorum diversa indole. Cognitio enim habet rationem imaginis, colores et lineamenta objecti representantis, quæ certe cum non contineantur in

(1) Vide *Ontolog.* num. 421, pag. 1184.

potentia, petenda sunt ab objecto; at vero appetitio rationem habet ponderis vel inclinationis versus objectum, ad quod non requiritur, ut ipsa cognitio bonum proponens efficienter concurrat, sed sufficit ut bonitas in cognitione relucens in genere finalis causæ alliciat (1); negari enim allunde nequit dari in appetitu virtutem se movendi versus objectum sufficienter propositura, et cuius bonitate sufficienter allicitur.

Dices 2.º Sicut potentia cognoscitiva, ex eo quod indifferens est ex se ad hoc vel illud objectum representandum, eget objectivo concursu, ita etiam voluntas ex sese non determinatur ad hujus vel alterius objecti appetitionem. Ergo ad hanc tollendam indifferentiam necessarius erit physicus et effectivus influxus cognitionis.—Respondeo, *neg.* conseq., quia ad ejusmodi determinationem necessarius non est physicus et effectivus concursus, sed sufficit, ut cognitio proponat objectum, bonitate sua alliciens ad sui amorem in genere causæ finalis, cuius causalitas, alibi explicata, recolenda hic est.

Probatur propositio 2.º ex quibusdam absurdis. Etenim si cognitio efficienter influeret in consequentem volitionem appetitionemve, a) ad amorem non videtur fore necessarius habitus infusus charitatis vel aliud supernaturale comprincipium activum præter præviam cognitionem supernaturalem; hæc enim illi posset supernaturalitatem tribuere. «Id quod maxime vim habet in amore Beatorum: si enim ad illum active concurrat visio beatifica, quæ certe non est amore imperfectior, ut quid opus erit alio supernaturali principio? Unde ad summum habitus charitatis dabit facile posse, non vero simpliciter posse; quod est plusquam absurdum» (1). ß) «Si quis per actum supernaturalem scientiæ infusæ cognoscat objectum prohibitum, et nihilominus illud velit (quod utique fieri potest, cum ea cognitio non tollat libertatem), actio peccaminosa voluntatis active procederet a principio supernaturali, quo cum proinde connecteretur essentialiter, foretque actio supernaturalis, quod idem absurdum est procul dubio» (2). γ) «Una et eadem cognitio foret virtus activa

(1) Vide *Ontolog.* num. 422, pag. 1186-1188.

(1) Lössada, loc. cit. num. 75.

(2) Lössada, *ibid.* num. 76.

variorum et contrariorum effectuum: nam sub eadem cognitione (v. g., de objecto honesto simulque incommodo, vel delectabili simulque turpi) elici possunt volitio et nolitio, vel amor et odium, ut etiam affectus efficax et inefficax, absolutus et conditionatus. At hæc virtutis amplitudo, licet conveniat potentiae utpote causæ universali, non nisi absurde conceditur particulari cognitioni, maxime cum hæc soleat esse valde imperfecta in suo genere. Accedit, quod, si virtus activa competeret cognitioni, perfectior cognitio esset activa perfectioris affectus; sicut, quia talis virtus cognitioni convenit respectu habitus, cognitio perfectior habitum efficit perfectiorem. At sequelæ falsitas patet in cognitione speculativa, quæ solet esse perfectior practica, et tamen nullum affectum excitat præter simplicem complacentiam ut summum» (1).

Quaedam
difficultates
solutæ.

15. Objic. 1.º Amor specificatur a cognitione, siquidem ex hujus varietate variatur etiam illa. Ergo amor dependet a cognitione tamquam a causa. Atqui non tamquam a causa materiali et formali, ut per se patet: nec tamquam a causa finali, quia ipsa cognitio non est bonum, quod appetitus intendit. Ergo tamquam a causa efficiente. Et hæc videtur fuisse mens Angelici Doctoris, cum docuit voluntatem moveri ab intellectu quoad specificationem actus (2). Et alibi hæc diserte scribit: *Appetibile non accidit esse apprehensum per sensum vel intellectum, sed per se ei convenit. Nam appetibile non movet appetitum, nisi in quantum est apprehensum. Unde potentia appetitiva distinguuntur secundum differentiam apprehensorum, sicut propria objecta* (3). Si enim differentia apprehensorum sunt differentia appetibilis, apprehensio vel cognitio videtur concurrere ad specificationem. Item ex Angelico, *cognitio est causa amoris ea ratione, qua et bonum (4), et ad diversitatem activi pertinet diversitas apprehensionum (5)*.

Respondeo dist. Antec. Cognitio specificat amorem ut quod, vel ut causans illum, neg.; ut quo vel per modum

(1) Lossada, ibid.

(2) Vide S. Thom. 1. 2. quæst. 9, art. 1.

(3) S. Thom. 1. p. quæst. 86, art. 2, ad 1.um Cfr. 1. 2. quæst. 13, art. 3, ad 1.um

(4) S. Thom. 1. 2. quæst. 27, art. 2.

(5) Id. 1. 2. quæst. 30, art. 3, ad 2.um

applicationis, conditionis aut formæ reddentis bonum proxime aptum ad specificandum sic aut aliter, *conç.* Id autem sufficit, ut sæpe varietur amor ex varietate cognitionis, quamvis hæc non influat in illum efficienter, ut jam dictum est in *Ontologia* (1). «Sæpe variatur appetitio finis, inquit Lossada, ex diversitate cognitionis; non quia cognitio sit ratio finalizans, sed quia representat bonitatem objectivam aliquatenus diversam, vel saltem bonitatem eandem intentionaliter applicat diversimode nunc clarius, nunc obscurius; quo fit, ut bonitas objecti diversimode moveat, non aliter ac vis activa ignis pro diversitate applicationis, qua redditur nunc magis, nunc minus propinqua passo, diversimode influit. Quare sicut bonitas objecti, ut moveat cognitionem, requirit, quod sit conditio sine qua non; ita, ut moveat ad talem speciem appetitus, requirere potest talem cognitionis speciem pro conditione prorsus necessariâ» (2).

Quod porro S. Thomam attinet, *negatur* assertum. S. Thomas in eo ipso loco, qui objicitur, totidem verbis scribit, quod *intellectus movet voluntatem sicut præsentans et objectum suum* (3). Et quamvis hunc modum movendi vocet proprium principii formalis, quod specificat actionem, plane videtur loqui non de ipsa formali cognitione, sed de objecto bono in illa relucente, quod propterea etiam videtur equiparari principio formali, quia cum proponatur per cognitionem menti inhærentem, potest considerari quasi forma quædam; vel potius dicitur forma extrinseca, sicut est idea exemplaris. Quia sicut idea exemplaris, quamvis nihil reapse efficiat physica efficientia in interiori mentis actu, vere causat, et specificat exemplatum (4); simili modo bonum in cognitione relucentis absque physica efficientia vere influere in appetitionem potest, nimirum in genere causæ finalis. Cæterum nec cognitio nec bonum in ea relucentis debet esse causa efficiens ex mente S. Thomæ, sed sufficit, ut bonum appetibile dicatur influere instar causæ finalis. *Intellectus enim movet voluntatem per modum, quo finis movere dicitur, in*

(1) Vide *Ontolog.* num. 421, pag. 1185, paragr. 2.

(2) Lossada, *Physic.* tract. 2, disp. 2, cap. 3, num. 17.

(3) 1. 2. quæst. 9, art. 1, lin.

(4) Vide *Ontolog.* num. 427, 428, 429, pag. 1194 et 1197.

quantum scilicet præconcepit rationem finis, et eam voluntati proponit. Sed *movere per modum agentis* (nimirum efficienter) est voluntatis (respectu aliarum potentiarum, quarum actus imperat), et non intellectus (1). Id quod alibi forte clarius expresserat Aquinas (2): *Aliquid dicitur movere dupliciter: uno modo per modum finis, sicut dicitur, quod finis movet efficienter; et hoc modo intellectus movet voluntatem, quia bonum intellectum est objectum voluntatis et movet ipsam ut finis. Alio modo dicitur movere per modum agentis, sicut alterans movet alteratum, et impellens movet impulsum; et hoc modo voluntas movet intellectum et omnes animæ vires, ut Anselmus dicit (De similitudinibus, cap. 2). Quibus ex locis, quæ perspicua sunt, declarare oportet reliqua, quæ in specie contraria videri possunt. Primum satis explicatum manet. Alterum rem non evincit; tum quia idem S. Doctor alibi temperavit paululum hanc eandem rationem loquendi, cum scripsit, quod *diversitas apprehensionis pertinet quodammodo ad diversitatem objecti* (3); tum quia idem Aquinas docet diversitatem appetitivarum virtutum non desumi directe et principaliter ex diversitate apprehensionum, sed tantum indirecte et ex consequenti (4), et diversitatem apprehensionum per accidens se habere ad diversitatem virtutum appetitivarum, nisi diversitati apprehensionum diversitas apprehensorum conjungatur (5). Ex quibus concludere licet mentem Angelicam in altero testimonio nobis objecto esse, non quod differentia apprehensi sint differentia appetibilis directe, quasi apprehensio ipsa sit ratio formalis distinguendi et specificandi appetitionem, sed ex consequenti et indirecte, quatenus apprehensio est conditio varie proponens bonitatem, quæ est ratio formalis specificandi. Sensus vero tertii testimonii potest esse, quod cognitio sit causa amoris ea ratione, qua et bonum, quatenus utrumque necessarium est ad amorem, licet non eodem modo, bonum nempe ut ratio*

(1) S. Thom. 1. de verit. quest. 22, art. 12.

(2) S. Thom. 1. p., quest. 82, art. 4. Cfr. de verit. quest. 22, art. 2; et 2. 2. quest. 26, art. 2, ad 1.um.

(3) S. Thom. 1. 2. quest. 31, art. 3, ad 1.um.

(4) S. Thom. de verit. quest. 22, art. 4, ad 1.um.

(5) S. Thom. de verit. quest. 35, art. 1, ad 6.um.

amandi, at cognitio ut proponens illud appetitui, ac proinde ut conditio, quemadmodum ex ipso contextu et aliis locis mox laudatis colligitur. Et simili modo declarari potest postremus locus.

Et per hæc etiam solvi potest controversia illa, qua veteres quidam disputabant, utrum sola cognitionum varietas causet affectuum varietatem. Si enim cognitio non est nisi conditio respectu appetitionis, non videtur ex sola illius varietate debere hujus varietatem induci (1).

Objec. 2.º α) Non minus dependet actus voluntatis ab actu intellectus, quam unus actus intellectus, puta iudicium ab apprehensione, conclusio a præmissis. Atqui et iudicium ab apprehensione, et conclusio a præmissis pendet in genere causæ efficientis. Ergo et volitio vel appetitio a cognitione. β) Simili modo non minus pendet appetitio a cognitione, quam electio ab intentione finis. Atqui electio effective pendet ab intentione finis. Ergo. γ) Denique nec minor est perfectio cognitionis actualis, quam speciei. Ergo si species influit efficienter in subsequentem cognitionem, etiam cognitio potest eodem modo influere in appetitionem. Cum potissimum sicut ab objecto et potentia paritur notitia, ita etiam pari videatur amor.

Respondeo ad primum α) *neg.* Major., quia pro actibus illis intellectus, qui ab aliis efficienter dependent, qualis est conclusio respectu præmissarum, militant speciales rationes (2), quas nullas equidem video vigere in appetitione, ut effici dicitur a prævia cognitione. Argumentum ergo analogiæ ac paritatis nihil valet, donec valere ostendatur ab adversariis. Cæterum effectivus influxus simplicis apprehensionis valde dubius est, et a multis negatur (3). Ad alterum β) *negatur* Minor, quia electio, ut infra dicitur, non videtur pendere ab intentione tanquam a causa physica efficiente,

(1) Vide, si lubet, Arriaga (de anim. disp. 7, sect. 4), Colleg. Complutens. S. Thomæ. (Physic. quest. 12, art. 1), Complutens. Carmelitana. (de anim. disp. 22, quest. 1; et Physic. disp. 14, quest. 4), et alios negative respondentes; et Petrum Hurtado (de anim. disp. 14, sect. 6), qui contrarium tenet.

(2) Vide Logie. Major. num. 216, pag. 816 seqq.

(3) Vide Psycholog. vol. 2.um, num. 272, pag. 917.

sed tantum tamquam a causa morali; quo in genere ac modo causandi concedi potest etiam volitionem a cognitione pendere, quia reapse objecti cognitio proponendo bonitatem objecti inclinatur, et allicit ad amorem; causa vero huiusmodi moralis licet ad efficientem revocetur, non exercet tamen influxum physicum (1). Ad tertium γ) *neg.* conseq. Nam ex sola majori perfectione cognitionis supra speciem perperam arguitur eadem efficacitas, nisi aliunde probetur; secus quodlibet ens perfectioris naturæ efficere posset quidquid efficiunt inferioris naturæ entia. Nos vero satis exclusimus etiam positive cognitionis physicum influxum in appetitionem. Ad illud, quod addebatur, *concedo* amorem quoque pari ab objecto, media videlicet cognitione, non tamen in genere causæ efficientis, sed finalis.

Objicies 3.º argumenta quedam theologica. Nam α) Verbum divinum est principium (non causa) physice influens in Spiritum Sanctum, qui per voluntatem procedit; et β) gratia excitans, sita in illustratione mentis, concurrat effective in actum supernaturalem voluntatis, prout non pauca Patrum et Conciliorum loca videntur probare. Ergo dicendum est cognitionem efficienter physice influere in appetitionem.

Respondeo ad α) *negando* conseq. Nulla est enim inter divinas processiones et humanas operationes paritas. Verbum divinum est vere substantia intelligens secum identificans divinam voluntatem, quare nihil mirum, si virtutem habeat spirativam, per quam producat cum Patre Spiritum Sanctum; at verbum creatum est qualitas re distincta a voluntate, nec satis probatur ab adversariis, quod virtute polleat physice producendi volitionem.

Respondeo ad β) sententias Theologorum in hoc variare. Multi cum Molina (2), Vazquez (3), et Ripaldá (4) efficientem influxum physicum asserunt excitanti gratiæ illustrationis in actus voluntatis salutaris. Alii vero cum P. Suarez (5),

(1) Cfr. *Ontolog.* num. 391, pag. 1117.

(2) Molina; *Concord.*, quæst. 14, art. 13, disp. 37; disp. 39, *Deinde falsum omnino*; disp. 40, *Tertio asserimus.*; etc.

(3) In 1.^{am} part. tom. 1, disp. 88, cap. 9.

(4) *De ente supernat.* tom. 2, disp. 110, sect. 1.

(5) *De auxiliis* lib. 3, cap. 4, num. 12; *de Gratia* lib. 3, cap. 17.

Arriaga (1), Tanner (2) et Jacobo Granado (3) solam asserunt prædictæ gratiæ excitanti causalitatem moralem, per modum videlicet suasionis et adhortationis. Quare adversariorum nostrorum in hac re doctrina nullum firmum fulcimentum exquirere potest ex Theologia. Eo vel magis quod, etiamsi certus foret influxus physicus excitantis gratiæ, responderi posset id esse proprium quiddam ac peculiare in actibus supernaturalibus illustrationis intellectualis, eo fine inditum a Deo, ut voluntas habeat ex illis comprincipium supernaturale sufficiens ad actus salutaris eliciendos, ideoque efficacitatem istam, utpote quæ potissimum petitur a Theologis ex ratione doni supernaturalis, non esse extendendam ad omnem cognitionem etiam naturalem, donec ab adversariis probetur efficacitatem illam ex generali natura vel ratione cognitionis intellectionisve procedere. Unde etiam factum est, ut quidam, v. g. P. Vazquez, quamvis generatim neget cognitioni physicum influxum efficientem in actus voluntatis, eundem asserat illustrationibus supernaturalibus respectu salutarium actuum voluntatis.

§ IV.—UTRUM ACTUS APPETENDI VEL VOLENDI SIT QUALITAS ALIQUA ABSOLUTA.

16. Jam superius innui plures esse hac de re sententias, fere sicut vidimus in præcedenti volumine circa verbum (4). Mihi breviter hæc statui posse videntur secundum ea, quæ de verbo dicta sunt: 1.º Appetitiva potentia terminum aliquem immanentem appetendo producit. Et ratio est, quia appetitio est exercitium activitatis vel virtutis appetitiæ; at repugnat exercitium activitatis sine termino producto (5). Estque doctrina hæc disertis verbis tradita non uno in loco a

Appetitiva
potentia
terminum
aliquem
appetendo
producit;

(1) *De Gratia*, disp. 35, sect. 2, num. 7-10.

(2) In 1.^{am} 2.^{am} disp. 6, quæst. 3, num. 265.

(3) *Controv. 8.^a De gratia*, tract. 8, disp. 2, sect. 6.

(4) Cfr. dicta de verbo in *Psycholog.* vol. 2.º, num. 64 et 66, pagina 242 seqq. et 254.

(5) S. Thom. 1 p. quæst. 82, art. 4. Cfr. *de verit.* quæst. 22, art. 2; et 2. 2. quæst. 26, art. 2, ad 1.um